

De eliminatie van kernwapens: de rol van raketafweersystemen

Tom Sauer

SAMENVATTING VAN

Sauer, T. (2011). *Eliminating Nuclear Weapons. The Role of Missile Defense*. Hurst & Co/Columbia University Press.

Binnen de polemologie staat de vraag naar oorlog en vrede centraal. De rol die kernwapens hebben gespeeld in het tot stand komen van de *Long Peace* sinds 1945 is zowel onder academici als beleidsmakers behoorlijk controversieel. Volgens sommigen (zoals Kenneth Waltz) zijn kernwapens de meest stabiliserende veiligheidsinstrumenten die ooit werden uitgevonden; volgens anderen (zoals sinds kort Henry Kissinger) weegt dat mogelijk stabiliserend effect niet op tegen de nadelen, zijnde het potentieel gebruik van die massale vernietigingskracht, de proliferatie, en de kans op ongelukken. Een van de alternatieven voor nucleaire afschrikking die door deze critici werd bedacht zijn raketafweersystemen. Deze technologie werd voor het groter publiek vooral bekend door de fameuze *Star War*-speech van President Reagan. De technologie stond tot voor kort echter niet op punt en daardoor werd het idee van raketafweersystemen nooit echt serieus genomen.

Het vertrekpunt van het boek is de samenloop van omstandigheden die maken dat sinds kort ook de hoogste beleidsma-

kers (inclusief President Obama) kernwapens niet langer aanzien als de *deus ex machina* om oorlogen voorgoed naar de geschiedenisboeken te bannen, en tegelijkertijd de technologie van raketafweersystemen behoorlijk meer gevestigd lijkt en deze in relatief grote getallen door de VS worden gestationeerd. Voor het eerst sinds 1945 lijkt een verbod op kernwapens, hoewel nog niet voor morgen, politiek kans te maken, misschien mede door het feit dat er zich een alternatief aandient, met name *missile defense*. Het boek beschrijft de recente evoluties van beide fenomenen afzonderlijk – kernwapens en raketafweer – om te besluiten met een prescriptieve analyse van de mogelijke gevolgen van het samenbrengen van beide technologieën. Het is een eerste aanzet tot een maatschappelijk (inclusief academisch) debat dat er ongetwijfeld zit aan te komen.

In het eerste deel worden volgende vragen beantwoord: op welke manier is het concept nucleaire afschrikking geëvolueerd doorheen de tijd? Zullen we moeten leren leven met kernwapens, zoals een beroemde Harvard Study uit het begin van de ja-

ren tachtig stelde? Of heeft het einde van de Koude Oorlog een verschil gemaakt op dit vlak? Hoe utopisch is een wereld zonder kernwapens? Kortom, is een kernwapenvrije wereld wenselijk en haalbaar? In het boek trekt Kissinger aan het langste eind: de voordelen van kernwapens wegen niet op tegen de nadelen, inclusief de verdere verspreiding van kernwapens naar andere staten (Iran, Saudi-Arabië, enz.) en niet-staatsactoren (lees: terroristen). Het is volgens hem, terecht, in ons belang om deze inherente verspreiding verder te gaan. Dit beleid is op termijn enkel houdbaar als ook de kernwapenstaten afzien van kernwapens. Verder kunnen we niet naast de vaststelling dat het gebruik van dergelijke massavernietigingswapens inherent tegenstrijdig is met het moderne oorlogsrecht, inclusief het principe van proportionaliteit, en discriminatie tussen burgers en militairen. Als chemische en biologische wapens (of zelfs landmijnen en clustermunitie), naast genocides, verboden zijn, is het de logica zelf dat de meest vernietigende wapensoort eveneens op de zwarte lijst terechtkomt. Tot slot bepaalt het Nucleair Non-Proliferatie Verdrag (1968), nog steeds de hoeksteen van het bestaande nucleair non-proliferatieregime, dat kernwapens dienen geëlimineerd te worden.

Vragen omtrent raketafweer staan centraal in het volgende deel: wat is concreet de dreiging waartegen deze systemen worden ingezet? Staat de technologie op punt? Is een defensieve interceptor van de huidige generatie in staat om een offensieve intercontinentale ballistische raket in de lucht te neutraliseren? Ondermijnen deze

defensieve systemen, bedoeld tegen een mogelijke aanval vanuit Iran of Noord-Korea, de resterende nucleaire afschrikingsmacht van Rusland en China? En hebben deze gevolgen op vlak van strategische stabiliteit negatieve neveneffecten op de te verwachten verdere reducties van de nucleaire arsenalen? En hoe zit het met het kostenplaatje? Het voornaamste punt in dit deel is dat het op basis van publicaties van 'exacte' wetenschappers duidelijk wordt dat bestaande raketafweersystemen, wat sommige ambtenaren en politici ook beweren, helemaal nog niet voldoende ontwikkeld zijn om opgesteld te worden. Meer nog, ook in de verdere toekomst zal het relatief eenvoudig zijn om valse kernkoppen met een offensieve raket de lucht in te sturen, waarbij defensieve interceptoren niet de tijd hebben om valse van echte kernkoppen te onderscheiden. Het is de rol van politologen om te verklaren waarom de VS ondanks deze wetenschap vandaag de dag alsnog 10 miljard dollar per jaar blijven uitgeven aan systemen die per definitie niet (kunnen) werken. De auteur ziet een belangrijke verklaring in de onder het stof verzeilde Militair-Industrieel-Complex (MIC)-theorie.

Het slothoofdstuk tracht een eerste aanzet tot antwoord te geven op de vraag in welke mate raketafweersystemen nuttig, of zelfs noodzakelijk, zijn om uiteindelijk over te gaan tot het elimineren van alle kernwapens. Eerst wordt een opdeling gemaakt tussen recente abolitionisten die raketafweersystemen overbodig vinden om tot eliminatie over te gaan ('the ABM crowd') en abolitionisten die diezelfde defensieve systemen noodzakelijk (of althans zeer

wenselijk) achten om over te kunnen gaan tot nucleaire eliminatie ('the BMD gurus'). Tot slot worden op basis van het onderscheid enerzijds tussen unilaterale raketafweer (door de VS), mondiale raketafweer, of de afwezigheid van raketafweer en anderzijds tussen de middellange (nucleaire) termijn en lange (niet-nucleaire) termijn zes verschillende scenario's uit de doeken gedaan, waarvan vier als realistisch worden beschreven, de ene al wat wenselijker dan de andere. Een unilateraal Amerikaans raketafweersysteem is

niet houdbaar op lange termijn. Mondiale raketafweer lijkt op het eerste gezicht te voldoen aan ieders noden, maar is niet haalbaar op korte of middellange termijn. Van de aannahme uitgaande dat we ooit een wereld zonder kernwapens zullen realiseren, lijkt het scenario waarbij op dat moment ook de middellange (*cf.* bilateraal INF-akkoord) en de langeafstandsraketten op de zwarte lijst worden gezet het meest wenselijke en haalbare. Dit laatste scenario neemt tegelijkertijd de nood aan raketafweer op lange termijn weg.